

AXBOROT TAHDIDIDAN HIMOYA QILISH ORQALI MA'NAVIY TARBIYANI SHAKLLANTIRISH OMILLARI

Abdurasulov Muxtorbek Bo'ri o'g'li

*Termiz Davlat Pedagogika instituti, Pedagogika va ijtimoiy fanlar fakulteti,
Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi yo'nalishi, talabasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada globallashuv va raqamli axborot makonida yuzaga kelayotgan axborot tahdidlarining mohiyati, ularning yoshlar ma'naviyatiga ta'siri, shuningdek, bunday tahdidlarning oldini olish orqali sog'lom ma'naviy tarbiyani shakllantirishning muhim omillari tahlil qilinadi. O'zbekiston va xorijiy tajriba asosida yechimlar taklif qilinadi. Maqola mualliflik qarashlari, nazariy yondashuvlar va iqtiboslar bilan boyitilgan.

Kalit so'zlar: Axborot tahdidi, Ma'naviy tarbiya, Axborot xavfsizligi, G'oyaviy immunitet, Yoshlar ongi, Ijtimoiy tarmoqlar, Axborot manipulyatsiyasi, Tanqidiy fikrlash, Milliy qadriyatlar, Ma'naviy mafkura.

Raqamli inqilob bilan birga insoniyat yangi axborot makoniga qadam qo'ydi. Internet, ijtimoiy tarmoqlar, sun'iy intellekt vositalari hayotimizning ajralmas qismiga aylandi. Biroq bu texnologik yutuqlar bilan bir qatorda jamiyatga axborot tahdidlarining kuchayishi, soxta yangiliklar, g'oyaviy bosimlar, ruhiy manipulyatsiyalar kabi xavfli holatlar kirib keldi. Bu holat eng avvalo yoshlar ongiga va ma'naviyatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. "Kim axborot ustidan nazoratni egallasa, u ong ustidan ham hokim bo'ladi" [2.131]. Demak, axborot maydonida himoyasiz qolgan yosh ong — mafkuraviy tahdidlar uchun eng qulay nishondir.

Axborot tahdidi deganda jamiyat, shaxs yoki davlatga qarshi qaratilgan, maqsadli yoki sistematik ravishda ongga zarar yetkazuvchi axborot oqimlari tushuniladi. Bu tahdidlar quyidagi shakllarda namoyon bo'ladi:

Soxta yangiliklar – noto'g'ri ma'lumotlar orqali ijtimoiy muhitga ishonchsizlik uyg'otish;

G'oyaviy diversiyalar – milliy qadriyatlarni inkor etuvchi kontentlar;

Yumshoq kuch – begona qadriyatlarni jozibali ko'rsatish orqali singdirish;

Axborot manipulyatsiyasi – ongni istalgan yo'nalishda boshqarish;

Shu o'rinda amerikalik yozuvchi Ralf Keyzning kitobidagi iqtibosni qo'shimcha qilamiz: "Posthaqiqat davrida muhim bo'lgan narsa — faktlar emas, his-tuyg'ular orqali ta'sir o'tkazishdir" [3.19].

Yoshlar — eng ko'p axborot iste'mol qiluvchi qatlamdir. Shu sababli ular turli salbiy kontentlar ta'siriga eng ko'p duchor bo'lishadi:

Axloqiy buzilishlar – zo'ravonlikni targ'ib qiluvchi kontentlar;

Narsisizm va shaxsiyatparastlik – ijtimoiy tarmoqlardagi “like” madaniyatining kuchayishi;

Milliy qadriyatlardan begonalashuv – moda, madaniyat, hayot tarzi orqali begona dunyoqarashni o‘zlashtirish.

“Ijtimoiy tarmoqlar insonni o‘zlikdan emas, ko‘rinishdan kelib chiqib baholashga o‘rgatadi” [4. 114].

Axborot xavfsizligi — bu texnik muammolarni hal qilishdan ko‘ra, ijtimoiy ong va qadriyatlar himoyasidir. Ma’naviy tarbiya esa aynan shu himoya vositasi bo‘lishi kerak.

Asosiy omillar quyidagilardan iborat:

Milliy g‘oya va qadriyatlarni mustahkamlash – o‘zlikni anglash, tarixiy xotirani yangilash.

Mafkuraviy immunitetni shakllantirish – g‘oyaviy tahlil va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish.

Axborot madaniyatini targ‘ib qilish – har qanday ma’lumotni tanqidiy tahlil qilish ko‘nikmalarini o‘rgatish.

Bu borada prezidentimiz Mirziyoyev Sh.M “Yoshlarda mustahkam mafkuraviy immunitet bo‘lmasa, zamonaviy dunyo girdobida yo‘qolib qolish ehtimoli kuchayadi”-deya takidlab o‘tadilar o‘z asarlaridan birida [1.109].

O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan amaliy ishlarga qaraydigan bo‘lsak:

“Ma’naviyat soatlari”, “Ma’rifat klublari” orqali yoshlar bilan muntazam ishlash;

OAVda ijtimoiy va g‘oyaviy targ‘ibotning kuchaytirilishi;

Prezident huzurida Yoshlar masalalari agentligi, Axborot xavfsizligi markazlari faoliyati.

Turli xil xorijiy davlatlar xalqaro tajribalari ham shuni ko‘rsatmoqda. Xususan, Fransiyada Mediagramm savodxonligini maktabdan o‘rgatish amalga oshirilsa, **Janubiy Koreya**da Internet nazorati orqali yoshlarni zararli kontentdan himoyalashga asosiy e’tibor qaratmoqda, **Malayziya**da esa diniy va milliy qadriyatlar asosidagi axborot nazorati siyosati amalga oshirilmoqda

Hozirgi globallashuv va integratsiya sharoitida to‘g‘ri axborotni shakllantirishga har qachongidan ham ehtiyoj ortib bormoqda. Jumladan, bu haqida D.Xolmuhamedov “Yoshlar va ma’naviy tahdidlar” risolasida bu haqida shunday fikr bildiradi: “Yoshlarni axborotdan himoya qilishning eng samarali usuli – ularga to‘g‘ri axborot berishdir”[5.58]. Axborot tahdididan himoya — bu texnik jarayon emas, balki mafkuraviy, madaniy, tarbiyaviy strategiya bo‘lishi kerak. Agar yoshlar ongida mustahkam g‘oya, tanqidiy fikrlash va axborot madaniyati shakllansa, bu ularni har qanday tahdiddan himoya qiladi. Ma’naviy tarbiya esa bu himoyaning asosiy tayanchi bo‘lib qoladi.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, axborot tahdidlaridan himoya qilish faqat “taqiqlash” yoki “nazorat qilish” vositalari orqali emas, balki ongli ravishda ijtimoiy ong va ma’naviyatni mustahkamlash orqali amalga oshirilishi kerak [6.73]. Zero, ichki

immuniteti kuchli bo'lgan shaxs yoki jamiyat har qanday tashqi bosim va g'oyaviy hujumlarga bardosh bera oladi.

O'zbekiston Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev bu borada shunday degan edi: "Biz yoshlarga avvalo mustahkam hayotiy pozitsiya, mafkuraviy immunitet, axborot oqimida yo'nalish bera oladigan tafakkur tarbiyalashimiz kerak. Ma'naviyatni himoya qilish – bu ertangi kunimizni himoya qilishdir" [1.118-bet].

Shunday qilib, axborot tahdididan himoya qilish va ma'naviy tarbiya o'zaro uyg'un va uzviy jarayonlardir. Ularning o'zaro bog'liqligini chuqur anglagan holda, zamonaviy axborot makonida yoshlar ongini himoya qilishga yo'naltirilgan milliy strategiyani shakllantirish zarurdir. Faqat shundagina biz globallashuv sharoitida o'zlikni yo'qotmagan, bilimli, madaniyatli va ma'naviy yetuk avlodni tarbiyalay olamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O'zbekiston – taraqqiyot va mafkura yo'li*. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 109 b.
2. Foucault M. *Power/Knowledge*. – New York: Pantheon Books, 1980. – p. 131.
3. Keyes R. *The Post-Truth Era*. – New York: St. Martin's Press, 2004. – p. 19.
4. Nurmatov B. *Zamonaviy mafkuraviy tahdidlar va ularning oldini olish yo'llari*. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022. – 114 b.
5. Xolmuhamedov D. *Yoshlar va ma'naviy tahdidlar*. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 58 b.
6. Baxtiyorov U. *Axborot xavfsizligi va yoshlar ongini himoya qilish*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2020. – 73 b.
7. Патиев, Х. (2023). ЖАДИДЧИЛИК ҚАРАШЛАРИ НЕГИЗИДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЙЎНАЛИШЛАРНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШИ ВА ЖАМИЯТДА РИВОЖЛАНИШИ. *Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences*, 3(11).
8. Xoldor, P. (2024). JADIDCHILIK G'OYALARI TARG'IBOTINING IQTISODIY MUOMMOLARGA NISBATAN IJTIMOIIY-FALSAFIY TAHLILI. *Elita. uz-Elektron Ilmiy Jurnal*, 2(1), 281-285.
9. Ikromovich, P. K. (2024). A SOCIO-PHILOSOPHICAL APPROACH TO THE ESSENCE OF THE JADIDISM MOVEMENT. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, 4(11), 175-181
10. Rashidovna, H. M. (2023). TEMURIY MALIKALARNING HAYOTI VA FAOLIYATIGA TARIXIY NAZAR. *Finland International Scientific Journal of Education. Social Science & Humanities*, 11(4), 763-772.
11. Rashidovna, H. M. (2022). New Uzbekistan in the World's View: Achievements for Active Foreign Policy and Socio-economic Cooperation. *International Journal on Integrated Education*, 5(6), 423-427.